

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV ODPORÚČA POSLANCOM NR SR ZAVIESŤ GARANCIU PROTI EXCESOM POLÍCIE PRI OBMEDZOVANÍ OSOBNÉJ SLOBODY. PONÚKA RAKÚSKE LEGISLATÍVNE RIEŠENIE

Bratislava 31. januára 2024

Verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský dnes zaslal poslancom a poslankyniam Národnej rady Slovenskej republiky v poradí druhý list, ktorý sa dotýka vládneho návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (tlač 106). List doručil aj vedeniu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Prvý list: Problematika držania človeka v nemocnici bez rozhodnutia súdu

V prvom liste zo dňa 08.12.2023 verejný ochranca práv upozornil na znenie novelizačného článku II bodu 24. Navrhovaným bodom 24, článku II, ktorý sa týka novelizácie Trestného poriadku, sa dopĺňa nové ustanovenie § 85 ods. 7. To poskytuje prokurátorovi nové oprávnenie podať návrh na vydanie predbežného opatrenia na umiestnenie zadržanej osoby do zdravotníckeho zariadenia, ak policajti neprepustí zadržanú osobu na slobodu a duševný stav zadržanej osoby vyžaduje jej umiestnenie v zdravotníckom zariadení. Okrem toho zavádza právomoc policajta odovzdať obvineného, za podmienky súhlasu prokurátora, do zdravotníckeho zariadenia aj pred vydaním predbežného príkazu sudcu pre prípravné konanie.

Podobnú pripomienku poslal verejný ochranca práv parlamentu v predchádzajúcom volebnom období.¹

Ústava Slovenskej republiky daný postup nepredpokladá

Tento novelizačný bod de facto umožňuje orgánom činným v trestnom konaní obmedziť zadržanú osobu na osobnej slobode v rozsahu a spôsobom, ktorý Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) nepredpokladá.

¹ <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Tlacova-sprava-VOP-7.-9.-2023.pdf>.

Podľa čl. 17 ods. 3 ústavy možno „obvineného alebo podozrivého z trestného činu [...] zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín, a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín, prepustená na slobodu, alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín, a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia, vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.“

Orgány činné v trestnom konaní nesmú konať inak

Citovaný článok ústavy neumožňuje orgánom činným v trestnom konaní v prípade, že zadržaná osoba nebola prepustená na slobodu, konať iným spôsobom, len takým, že daná osoba musí byť odovzdaná súdu, pričom súd následne nemôže konať iným spôsobom, len takým, že rozhodne o väzbe alebo prepustí zadržanú osobu na slobodu.

Návrh zákona posilňuje výkonnú a súdnu moc na úkor osobnej slobody

Verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský upozornil poslancov na to, že dôvody obmedzenia osobnej slobody z dôvodu duševnej choroby majú charakter odlišný od dôvodov väzby, a teda novelizačný bod rozširuje možnosti pre obmedzenie osobnej slobody výkonnou a súdnou mocou.

Rozširovanie možností zásahu štátu do osobnej slobody človeka, spolu s podozrením na neústavnosť daného novelizačného bodu, viedlo verejného ochranca práv k tomu, že sa rozhodol osloviť poslankyne a poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, aby zvažili vypustenie daného novelizačného bodu z prerokovaného materiálu.

Aktuálny návrh je lepší, ale nie dokonalý

Verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský ocenil, že novelizačný bod už stanovuje lehoty, v ktorých je prokurátor povinný konať a podať na súd návrh na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia. Tieto lehoty totiž neboli v návrhu zo septembra 2023 uvedené (číslo parlamentnej tlače 1769). Žiaľ, ani stanovenie tejto lehoty však, podľa názoru Róberta Dobrovodského, nie je spôsobilé preklenúť ústavnoprávne nedostatky.

Druhý list: Potreba garancie proti excesu polície pri obmedzovaní slobody

Verejný ochranca práv v druhom liste sprostredkoval poznatky vychádzajúce z jeho činnosti, ktoré súvisia s preskúmaním medializovaného prípadu obmedzenia osobnej slobody matky starajúcej sa o maloleté dieťa vo veku dojčat'a v trestnom konaní, ktoré bolo začaté v dôsledku drobnej krádeže tovaru v hodnote niekoľkých eur. Podľa medializovanej informácie išlo o matku z Medzilaboriec, ktorá sa dopustila drobnej krádeže tovaru z obchodného domu v hodnote 4,40 eur. Tá bola políciou obmedzená na osobnej slobode a umiestnená do cely predbežného zadržania (ďalej len „CPZ“) až po dobu štyroch dní. Táto matka má, podľa medializovaných informácií, maloleté dieťa, ktoré v čase udalosti stále dojčila.

Aj keď verejný ochranca práv následne zachytil medializované vyjadrenie Policajného zboru, že matka sa mala pri umiestňovaní do CPZ vyjadriť, že svoje maloleté dieťa už v čase zadržania nedočkila, považoval za potrebné analyzovať relevantnú právnu úpravu.

Široká miera voľnej úvahy polície

Verejný ochranca práv zistil, že polícia je de facto oprávnená obmedziť akúkoľvek osobu na slobode v zákonom stanovených prípadoch. Podrobnosti umiestňovania osôb do CPZ nie sú upravené len v zákone, ale sú upravené aj v predpise, ktorý nemá silu zákona. Na myslí sa má nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 92/2015 v znení nariadenia č. 158/2019. Polícia má tak širokú mieru voľnej úvahy pri rozhodovaní. V niektorých prípadoch (§ 44 ods. 2 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbor² je táto voľná úvaha obmedzená len ustanoveniami zákona a lekárskeym potvrdením.

Zo znenia zákonnej úpravy je zrejmé, že pri umiestňovaní do CPZ zákon policajtom neukladá povinnosť prihliadať na osobitnú situáciu dojčiacej matky.

„Štát by mal zmeniť svoj prístup a vážiť záujem, ktorý je potrebné chrániť v prípadoch, ak uvažuje o tak závažnom zásahu do základného práva, akým je obmedzenie osobnej slobody. Ako verejný ochranca práv preto dávam do pozornosti napríklad rakúsku právnu úpravu trestného práva procesného. Podľa ustanovenia § 170 ods. 3 rakúskeho Trestného poriadku (StPO - Strafprozeßordnung 1975) platí, že zaistenie alebo zadržanie sú neprípustné, ak sú v nepomere (außer Verhältnis) k významu trestnej veci. Ustanovenie § 170 ods. 3 navyiac odkazuje na ustanovenie § 5 rakúskeho Trestného poriadku, ktoré upravuje princíp zákonnosti a primeranosti (Gesetz-und Verhältnismäßigkeit). Ustanovenie § 5 zaväzuje kriminálnu políciu, prokuratúru, ako aj súdy, vždy vážiť primeranosť zásahu do práv obyvateľov Rakúska. Podľa tohto ustanovenia sa má zamedziť zbytočnému zásahu do dôstojnosti človeka a jeho záujmov. Zastávam názor, že zmena smerujúca k humanizácii prístupu k zraniteľným osobám pri použití donucovacej moci štátu, by bola ďalším krokom k zvýšeniu ľudskoprávných štandardov a k posilneniu právneho štátu, ktorý stojí na demokratických hodnotách“ uviedol verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský.

(2) Ak policajt zistí, že osoba, ktorá má byť umiestnená do cely, je zjavne pod vplyvom alkoholických nápojov, omamných látok, psychotropných látok alebo liekov, zranená, alebo osoba upozorní na svoju závažnú chorobu alebo zranenie, policajt zariadi jej lekárske ošetrenie a vyžiada vyjadrenie lekára, či môže byť umiestnená v cele.